

Uluslararası Finansal Raporlama Standartları Çerçevesinde Konsolidasyon Kavramının Gelişimi Ve Konsolidasyon Teorileri

Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin TEMİZ²²
Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk GÜLEÇ²³
Doç. Dr. Erkan ÖZTÜRK²⁴

Özet

Konsolide finansal tablolar, ana ortaklık ve bağlı ortaklıklarının varlıklarının, borçlarının, öz kaynaklarının, gelirlerinin, giderlerinin ve nakit akışlarının tek bir işletmenininki gibi sunulduğu bir gruba ait finansal tablolardır. Konsolidasyon, finansal tabloların geniş bir perspektiften değerlendirilmesi, ana ortaklığa ait daha anlamlı finansal sonuçlar üretmesi ve denetim sürecini kolaylaştırması açısından önemli bir süreçtir. Literatürde konsolidasyona yönelik farklı yaklaşımlar konsolidasyon teorileri ile ifade edilmiştir. Bu çalışmada konsolidasyon kavramı ve tarihsel süreci ilgili finansal raporlama standartları ve konsolidasyon teorileri ışığında ele alınarak konsolidasyon teorileri incelenmiştir. Ana ortaklık teorisi, mülkiyet teorisi ve ekonomik birim teorilerinin ele alındığı çalışma da tam konsolidasyon ve oransal konsolidasyon örnek uygulamalarına yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Konsolidasyon, TFRS 10, Ana Ortaklık Teorisi, Ekonomik Birim Teorisi, Mülkiyet Teorisi

JEL Sınıflandırması: M40, M41, M49

Development Of The Consolidation Concept And Theories Of Consolidation In The Framework Of International Financial Reporting Standards

Abstract

Consolidated financial statements are the financial statements of a group in which the assets, liabilities, shareholders' equity, income, expenses and cash flows of the parent company and its subsidiaries are presented as one entity. Consolidation is important specifically when it comes to evaluate the financial statements from a broad perspective, produce more meaningful financial results of the parent company and facilitate the audit process. Different approaches related to consolidation are expressed by consolidation theories in the literature. In this study, consolidation concept and its historical process are discussed in the light of related financial reporting standards and consolidation theories. Parent company theory, entity theory and proprietary theory are examined and full consolidation and proportional consolidation applications are presented.

Keywords: Consolidation, IFRS 10, Parent Company Theory, Entity Theory, Proprietary Theory

JEL Classification: M40, M41, M49

GİRİŞ

İşletmeler çeşitli coğrafya ve sektörlerde faaliyet göstererek etkinliğini ve nüfuz alanını artırmak, hammadde kaynaklarına ve dağıtım mekanizmalarına daha rahat erişim sağlamak ve pazar payını

²²Samsun Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, huseyin.temiz@samsun.edu.tr

²³Kırklareli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, omerfarukgulec@klu.edu.tr

²⁴Kırklareli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, erkan.ozturk@klu.edu.tr

artırarak riskleri minimize etmek gibi amaçlarla diğer işletmelerle birleşme yoluna gitmektedir. Bu bağlamda işletmeler, süreklilik ve sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda faaliyet alanlarını çeşitlendirerek genişletmek için bağlı ortaklık yatırımları yapmakta ve yapılan bu yatırımları ana ortaklık konsolide finansal tablolarında ilgili kullanıcılarla paylaşmaktadır (Aslan, 2014:78). Çeşitli ülkelerde faaliyet gösteren işletmelerin tek ve standart raporlama yapma ihtiyacı gerek konsolidasyon kavramını gerekse Uluslararası Finansal Raporlama Standartları kapsamında şirket birleşmeleri ile ilgili standartları daha önemli hale getirmiştir.

Konsolidasyon, "yatırımda bulunulan işletmeye ait finansal tabloların yatırımcı işletme finansal tablolarıyla birleştirilme ya da bütünleştirilme süreci" şeklinde ifade edilebilir (Erdun, 2017:2). Kam (1989:391) konsolidasyon kavramını ana ortaklığın diğer bir ortaklıkta yapmış olduğu yatırım sonucu ilgili ortaklıkta kontrol gücüne sahip olması durumunda ana ortaklık finansal tabloları ve bağlı ortaklık olan diğer ortaklığın finansal tablolarının birleştirilmesi işlemi olarak ifade etmiştir. Konsolide finansal tabloların düzenlendiği Uluslararası Finansal Raporlama Standartları'nda (UFRS 10) konsolidasyon, "ana ortaklığın ve onun bağlı ortaklıklarının varlıklarının, borçlarının, öz kaynaklarının, gelirlerinin, giderlerinin ve nakit akışlarının tek bir işletmenininki gibi sunulduğu, bir gruba ait finansal tablolar" olarak ifade edilmiştir.

Finansal tablo konsolidasyonunun temel amacı, ana ortaklık ve sahip olunan bağlı ortaklıkların finansal performansı ile ilgili tüm paydaşlara güvenilir ve ihtiyaca uygun bilgi sunumunun gerçekleştirilmesidir. Finansal tabloların konsolidasyonuna yönelik literatürde birçok farklı görüş bulunmaktadır. Konsolide finansal tabloların gerekliliğini savunan çalışmaların temel motivasyonu yeterli bilgi paylaşımının konsolidasyonla mümkün olacağı şeklindedir (Demir ve Bahadır, 2009). Konsolidasyonun olumsuz etkilerini ele alan çalışmalarda ise temel argüman finansal tablolarda yer alan bilgilerin yanıltıcı sonuçlar üretebileceği ve kullanıcıların yanlış değerlendirmelerde bulunabileceği öngörüsüdür.

Konsolidasyon işlemi, holding tipi işletme yapısını ve bazı temel kavramları öne çıkarmakta ve holding, "bir işletmenin bir veya birden fazla işletmenin yönetimini elde etmek amacıyla, ilgili işletme veya işletmelerin hisse senetlerinin tamamına veya bir kısmına doğrudan veya dolaylı olarak sahip olması" olarak ifade edilmektedir (Terzi, 2013:283).

Hukuki açıdan bağımsız olmakla birlikte yönetimi Ana Ortaklıkta olan işletmelere "Bağlı Ortaklık", yönetim hakkını elde eden işletmeye ise "Ana Ortaklık" veya "Hâkim Ortaklık" denilmektedir (Selvi ve Yılmaz, 2002:1).

Pazar payının artırılması, faaliyet alanlarının çeşitlendirilmesi, riskin azaltılması, rekabetçi pozisyonun korunması ve benzeri nedenlerden dolayı 1900'lerin başından beri uygulanan konsolidasyon kavramını esas alan bu çalışmanın temel amacı, konsolidasyona yönelik çeşitli teorileri ilgili standartlar bağlamında ele alarak örnek uygulamalarla konunun daha iyi anlaşılmasını sağlamaktır. Çalışmanın ikinci bölümünde konsolidasyon kavramı tarihsel perspektiften ele alınarak literatürdeki konsolidasyon teorileri karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Üçüncü bölümde konsolidasyona yönelik muhasebe standartları ve aralarındaki ilişkiye kapsamlı olarak değinilmiştir. Dördüncü bölümde tam konsolidasyon ve oransal konsolidasyona yönelik örnek uygulamalara yer verilmiş ve son bölümde genel değerlendirmeler sunulmuştur.

1. KONSOLIDASYON KAVRAMI

1.1. Konsolidasyonun Tarihsel Gelişimi ve Önemi

Fransızca kökenli bir sözcük olan konsolidasyon temel anlamı itibarıyla pekiştirmek, takviye etmek veya birleş(tir)mek gibi çeşitli anlamlara sahip olup Türk Dil Kurumu'na göre "yapıları benzer durumda olan nesnelerin birleştirilmesi" şeklinde bir tanıma sahiptir. Konsolidasyon kavramının daha iyi anlaşılmasında hiç şüphesiz, ana ortaklık, kontrol gücü olmayan paylar, holding, grup, bağlı ortaklık, iştirak, iş ortaklığı, diğer işletmelerdeki paylar, ilişkili taraf, yatırım işletmesi, işletme birleşmeleri, müşterek anlaşmalar ve müşterek kontrol, şerefiye, bilanço tarihinden sonraki olaylar, bireysel ve konsolide finansal tablolar gibi bazı temel kavram ve çeşitli muhasebe standartlarını anlamakta fayda bulunmaktadır (Erdun, 2017:16).

Konsolidasyon kavramı 1900'lerin başından beri pratikte uygulansa da teorik anlamda "varlık" ve "grup" gibi kavramların kullanımına bağlı olarak gelişim göstermiştir (Nistor, 2015). Konsolidasyon kavramı tarihsel perspektiften değerlendirildiğinde, ana ortaklık ve bağlı ortaklıkların yayınlamış oldukları bireysel finansal tabloların yaratabileceği bilgi eksikliği endişesi ve holding tipi işletmelerin ve ticari faaliyetlerin gelişimine bağlı olarak ilk uygulamalara Amerika Birleşik Devletleri'nde rastlandığı görülmektedir (Aslan, 2014:80). ABD'de konsolidasyona yönelik ilk uygulama 1902 yılında United States Steel Company şirketi tarafından gerçekleştirilmiştir (Kaya 2012, 3).

Walker (1978) konsolidasyon muhasebesinin gelişimini endüstriyel gelişimi perspektifinden ele almış ve konsolide finansal tabloların gelişmiş ülkeler olan ABD, Kanada, Avustralya ve bazı Avrupa ülkelerinde yaygın olduğunu ileri sürmüştür. Walker (1978) ayrıca konsolidasyon motivasyonlarının ülkeden ülkeye farklılık arz ettiğini belirtmiş ve örneğin ABD uygulamalarında ilk konsolidasyon uygulamalarının temel amacı yeni fonlar elde etmek olarak nitelendirilmiş, Birleşik Krallık'ta ise bu amaç finansal pozisyon ve kazançların doğru yansıtılması olarak belirtilmiştir. ABD'de FASB'ın konsolide finansal tabloların düzenlenme esaslarına ilişkin yayınlamış olduğu Muhasebe Araştırma Bülteni yorumu (ARB 51), SFAS 94 ve SFAS 160 yer almaktadır. Buna ek olarak, işletme birleşmelerine yönelik düzenlemeler SFAS 141'de sunulmuştur (Davis ve Largay, 2008).

İşletme birleşmelerinin muhasebeleştirilmesinde, işletmelerin nasıl varlık edindiklerini veya borç aldıklarını en iyi şekilde yansıtması ve diğer muhasebe bilgileriyle karşılaştırılabilir bilgi üretmesi açısından hem FASB hem de IASB, satın alma yönteminin (Acquisition) en uygun yöntem olduğu sonucuna varmıştır (Silliman, 2008:36). Satın alma yönteminin yıllar itibarıyla geçirdiği dönüşüm ve kontrol gücü olan ve olmayan paylarla ilgili uygulama farklılıkları konsolidasyon işlemlerine yönelik çeşitli teorileri gündeme getirmiştir (Baluch vd., 2010:2).

Konsolidasyon işlemlerine ilişkin literatürde birçok farklı görüş bulunmaktadır. Nitekim bazı çalışmalar konsolidasyonun sağladığı avantajları ele alırken bazı çalışmalarda konsolidasyon işlemlerinin neden olabileceği potansiyel olumsuzluklara değinmiştir. Tablo 1'de konsolidasyona yönelik olumlu ve olumsuz görüşlere yer verilmiştir.

Tablo 1. Konsolidasyonun Olumlu ve Olumsuz Yönleri

Olumlu Yönler	Olumsuz Yönler
Karar alıcılara geniş bir bakış açısı sunabilme imkânı	Finansal açıdan kötü durumda olan bir işletmenin sonuçlarının birleşme sonucu olumlu değerlendirilmesi
Girişimin finansal durumu ve performansı ile nakit akışı hakkında bütüncül bir sunum gerçekleştirme	Farklı sektörlerde faaliyet gösteren işletmelerin muhasebe sistemlerinin ve değerlendirme yöntemlerinin farklılığı sonucu yanlış değerlendirme
İşletmelerin denetimi üzerindeki kolaylaştırıcı etkiye sahip olması	Finansal rasyoların anlamsız sonuçlar üretme ihtimali
Bireysel hazırlanmış bağımsız tablolara göre daha anlamlı bilgi sağlanması	Azınlık payı sahipleri açısından yetersiz bilgi sunumu

Kaynak: Akdoğan ve Tenker (2007), Aslan (2014), Erdun (2017)

Konsolidasyona yönelik literatür incelendiğinde konunun farklı açılardan değerlendirildiği, ancak genel olarak konsolidasyonun uygulanması sürecinin ele alındığı çalışmaların mevcudiyeti görülmektedir. Bu kapsamda Poroy (2016) çalışmasında muhasebe standartları gerekliliklerine göre, edinim tarihinde uygulanacak olan konsolidasyon prosedürleri incelenmiş ve edinim tarihinde şerefiyenin ve kontrol gücü olmayan payların değerinin hesaplanmasında kullanılan yöntemler karşılaştırmalı olarak sunulmuştur. Haftacı ve Kılınç (2013) çalışmasında konsolidasyon konusu KOBİ TFRS düzenlemeleri kapsamında ele alınarak bahse konu düzenlemeleri uygulayacak işletmelerin konsolidasyonu nasıl gerçekleştirecekleri

açıklanmıştır. Aktaş (2013) çalışmasında Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının uygulanması konusunda öncelikle eğitim konusunun önem taşıdığını ve bu konuda ilke temelli eğitimin nasıl verileceği sorusu gündeme alınmıştır. Bu kapsamda TFRS 10 standardı Kavramsal Çerçeve'de yer alan kavramlarla ilişkilendirilerek TFRS 10 standardı uygulama aşamasında yargı gerektiren durumlar üzerinde durulmuştur.

1.2. Konsolidasyon Teorileri

1900'lü yılların başından itibaren ne, ne kadar ve nasıl konsolide edilmeli sorunsalı bağlamında ülkelerin finansal tablolarında konsolidasyona yönelik amaçlarına bağlı olarak literatürde birçok konsolidasyon teorisi gündeme gelmiştir. Konsolidasyon teorilerinin temelinde kontrol gücü, raporlayan işletme, sahiplik, ana ortaklık ve bağlı ortaklık kavramlarını tanımlama ve çeşitli çalışmalar tarafından ele alınış biçimi etkili olmuştur (Nistor, 2015:432). Konsolidasyona yönelik teoriler genel olarak değerlendirildiğinde her teori bağlı ortaklık gelirinin ve bağlı ortaklığın net varlıklarının raporlanmasının tanınması açısından farklılık arz etmektedir (Nistor, 2015). Konsolidasyon teorileri, ana ortaklığın bağlı ortaklık ile birleşmesi sırasında bağlı ortaklığın piyasa değeri ile defter değeri arasındaki fark olan şerefiye, azınlık payları ve diğer varlık ve borçlarının nasıl sunulması gerektiği üzerine geliştirilen, ana ortaklık paydaşlarına sunulacak bilgilerin gerçeğe uygun bir şekilde sunumunu amaçlayan farklı bakış açıları olarak nitelendirilebilir (Aslan, 2014:83).

Bu kapsamda, Mülkiyet teorisi (Proprietary theory), Ekonomik Birim teorisi (Entity theory), Ana Ortaklık Teorisi (Parent Company theory) gibi temel teorilerle birlikte İşletme Teorisi (Enterprise theory), Genişletilmiş Ana Ortaklık Teorisi (Parent Company Extension theory) ve Kalıntı Öz Kaynak Teorisi (Residual Equity theory) gibi yeni teoriler ortaya çıkmıştır. Ancak literatürde ilgili teoriler arasında en çok öne çıkan teoriler Ana Ortaklık Teorisi, Mülkiyet Teorisi ve Ekonomik Birim Teorisidir.

Bu teoriler arasında klasik olarak nitelendirilen ve en bilinen Ana Ortaklık teorisine göre konsolide finansal tablolar, ana ortaklık hissedarları bakış açısından hazırlanan ve ana ortaklık finansal raporlarının genişletilmiş ve tamamlayıcı versiyonu olarak nitelendirilmektedir (Beams vd., 2009). Bu teoriye göre, ana ortaklık, bağlı ortaklığın net varlıklarına sahip olmayıp azınlık payları olsa da kontrol gücüne sahiptir. Ana ortaklığın finansal durum tablosundaki bağlı ortaklık hesabında yer alan varlık ve borçlar, bağlı ortaklığın finansal durum tablosundaki varlık ve borçları olup bağlı ortaklıktan elde edilen kâr ilgili bağlı ortaklıktan elde edilen gelir ile katılan giderler arasındaki farka tekabül etmektedir (Kam, 1989). Konsolide edilen işletme net gelir raporladığında, ana ortaklık sadece bağlı ortaklık payı oranınca muhasebeleştirme işlemini gerçekleştirecek, kontrol gücü olmayan paylara isabet eden kısım gider olarak nitelendirilip, konsolide finansal tablolarında yükümlülük olarak raporlanacaktır (Davis ve Largay, 2008). Bu doğrultuda Ana Ortaklık teorisi, azınlık paylarının ne öz kaynak ne de yükümlülük olarak raporlanmadığı ancak ikisi arasında bir yerde sunulduğu Genişletilmiş Ana Ortaklık teorisine doğru evrilmiştir (Nistor, 2015:433). Ana Ortaklık teorisinin savunucuları, konsolide finansal tabloların satın alınan bağlı ortaklığın kontrol gücü olmayan hisse sahiplerine herhangi bir değer sağlamadığını ileri sürmektedir. Baluch vd. (2010), Ana Ortaklık teorisinin ana ortaklığın bağlı ortaklık üzerinde %100 kontrol gücü olması durumunda daha uygun olduğunu belirtmiş ve diğer durumlarda konsolide finansal tablolardan elde edilen bilgilerin ihtiyaca ve gerçeğe uygun olmayacağını belirtmiştir. Çünkü, ana ortaklık bağlı ortaklığın %100'den daha azına sahip olması durumunda, kontrol gücüne sahip olmasından dolayı varlıkların değerinin raporlanmasıyla ilgili yanıltıcı sonuçlar ortaya koyabilir.

Mülkiyet teorisi, Hendriksen (1965) tarafından ortaklık kavramı açısından değerlendirilmiş ve ilgili kavram ortaklar için işletmenin net değeri olarak ifade edilmiştir. Mülkiyet teorisinin temel amacı, ana ortaklığın bağlı ortaklık üzerindeki yatırımlarını göstermek olup, bağlı ortaklığa ana ortaklığın bir uzantısı şeklinde yaklaşılır (Aslan, 2014:92). Konsolide finansal tablolarında azınlık paylarının yer almaması daha kolay bir uygulama olarak nitelendirilmiş ve işletmenin gelirlerindeki artış ortakların refahında artış olarak değerlendirildiğinden ilgili teori "refah teorisi" olarak değerlendirilmiştir (Newby, 2006). Mülkiyet teorisinin büyük işletmelerde uygulanma zorluğuna bağlı olarak Ekonomik Birim teorisi geliştirilmiş ve bu teorisin ilk savunucusu Paton ve Littleton (1940) çalışması olmuştur (Akt, Nistor, 2015). Ekonomik

birim teorisi, Ana Ortaklık teorisinden farklı olarak konsolide edilen işletmenin ortaklarından bağımsız olarak ayrı bir oluşum olduğunu ileri sürmüştür. Ekonomik Birim Teorisi, ana ve bağlı ortaklık bir tek işletme olarak değerlendirildiği, konsolidasyonda bağlı ortaklığın kendisi, kontrol edilen ve kontrol edilmeyen hissedarlar şeklinde ikili bir ayrımın söz konusu olduğu ve ana ortaklığın bağlı ortaklık üzerindeki payının dikkate alınmadığı bir anlayış mevcuttur (Aslan, 2014:89). Bu teoride konsolide edilen işletme, kontrol edilen ve kontrol edilmeyen hissedarlar eşit statüde olup herhangi bir üstünlüğe yer verilmez (Beams vd., 2009). İlgili teori, ana ortaklık teorisinden farklı olarak hazırlanan konsolide finansal tablolar ana ortaklığın tamamlayıcısı rolünde değil bağlı ortaklığın finansal durumunu ortaya koymayı amaçlayan bir yaklaşım benimser (Kam, 1989).

Bahsedilen temel teorilere ek olarak bu teorilerin çeşitli açılardan geliştirilmiş versiyonları olan diğer teorilerde literatürde incelenmiştir. Örneğin, Mülkiyet teorisinin genişletilmiş versiyonu olan işletme teorisi Soujanen (1954) tarafından ele alınmış ve finansal raporlara ek olarak kurumların sosyal raporlama ihtiyacına vurguda bulunarak literatürde "Sosyal teori" olarak yer almıştır (Akt. Nistor, 2015). Buna ek olarak, Stabus (1959), adi hisse senedi sahiplerinin yatırım anlamında en çok riski üstlenen ve olası bir iflas durumunda yatırımların telafisi noktasında en büyük sıkıntı içerisinde olan grup olduğu için hisse senedi sahiplerini temel alan Kalıntı Öz Kaynak Teorisi'ni ele almıştır.

Konsolidasyon teorileri genel olarak değerlendirildiğinde her teori spesifik bir kullanıcı grubunu esas almış ve değişen ekonomik ortamda bazı teoriler daha çok tercih edilir hale gelmiştir. Örneğin, Ana ortaklık teorisi konsolidasyon işlemlerinin ve finansal tablolarının ana ortaklık finansal tablo kullanıcıları için yapılması gerektiğini öngörmekteyken, diğer teorilerin savunucuları, daha geniş bir finansal tablo kullanıcısı grubunu hedeflemiştir. Bununla birlikte, literatürde hangi teorinin daha üstün olduğu veya Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarında belirli bir teorinin daha ön plana çıktığı noktasında net bir ortak görüş bulunmasa da iki teori ön plana çıkmaktadır. Bunlardan Ekonomik Birim Teorisi, IASB ve FASB'ında en uygun teori olarak değerlendirdiği, üzerinde mutabık kaldığı ve IFRS 3 ve FAS 160 standartlarının da temelini oluşturan teori olarak nitelendirilmektedir (Nistor, 2015:433). Müller (2011) ise çalışmasında, konsolidasyon açısından en iyi teorinin Ana Ortaklık ve Ekonomik Birim Teorilerinin öne çıkardığı unsurlar üzerine yoğunlaşarak yeni bir yaklaşım açısının geliştirilmesi gerekliliğini ileri sürmüştür.

Tablo 2 ve Tablo 3'te temel konsolidasyon teorilerinin hasılat, gelir ve giderler ile şerefiye ve diğer konulardaki yaklaşım tarzları özetlenmiştir.

Tablo 2. Bağılı Ortaklığın Gelirlerinin Raporlanması

Teoriler	Mülkiyet Teorisi		Ana Ortaklık Teorisi		Ekonomik Birim Teorisi	
	Ana Ortaklık Payı	Kontrol Gücü Olmayan Paylar	Ana Ortaklık Payı	Kontrol Gücü Olmayan Paylar	Ana Ortaklık Payı	Kontrol Gücü Olmayan Paylar
Hasılat						
Giderler						
Net Gelir						

Kaynak: Baker vd. (2011), Akt. (Nistor, 2015)

Tablo 3. Bağı Ortaklığın Net Varlıklarının Raporlanması

Teoriler	Mülkiyet Teorisi		Ana Ortaklık Teorisi		Ekonomik Birim Teorisi	
	Ana Ortaklık Payı	Kontrol Gücü Olmayan Paylar	Ana Ortaklık Payı	Kontrol Gücü Olmayan Paylar	Ana Ortaklık Payı	Kontrol Gücü Olmayan Paylar
Şerefiye						
Gerçeğe Uygun Değer Artışı						
Defter Değeri						

Kaynak: Baker vd. (2011), Akt. (Nistor, 2015)

3. ULUSLARARASI FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARI KAPSAMINDA KONSOLIDASYON İŞLEMLERİ

Finansal tablolar temel olarak bireysel firmaların finansal durumunu ortaya koymak amacıyla hazırlanmaktadır. Bazı durumlarda ise finansal raporlamaya konu olan birim diğer birimlerle ilişki içinde olabilir. Bu durumda bireysel finansal tablolar bahse konu olan birimin finansal durumunun sunumunda yeterli olmayabilir. Bu durumda raporlama yapacak birime ait, söz konusu ilişkileri de içeren, konsolide finansal tabloların hazırlanması gerekmektedir. Bu haliyle konsolidasyonun raporlama yapacak birimlerin birbiri ile olan ilişkilerini de dikkate alan ve bu kapsamda raporlama yapacak birimleri bir bütün olarak değerlendiren bir yapıya sahip olduğu ifade edilebilir. Konsolidasyon konusu muhasebe standartları kapsamında ayrıntılı olarak ele alınmış ve ilgili standartlar yayımlanarak uygulanmıştır. Mevcut durumda da konuyla ilgili TFRS 10 Konsolide Finansal Tablolar standardı uygulanmaktadır. Bu başlık altında konsolidasyon konusu muhasebe standartları kapsamında ele alınarak konuyla ilgili önemli olarak değerlendirilen noktalar üzerinde durulmuştur.

3.1. Konsolidasyon Konusunda Yayınlanan Standartların Tarihsel Süreci

Konsolidasyon ve bireysel finansal tablolar konularında yayınlanan standartların tarihi 1987 yılına kadar uzanmaktadır. Bu tarihte Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB) konsolide finansal tablolar ve bağı kuruluşlardaki yatırımların muhasebeleştirilmesi konusunda taslak metni yayınlamış ve günümüze uzanan süreci başlatmıştır. Aslında IAS 27 nolu standart da ilk olarak 1976 yılında yayınlanan IAS 3 Konsolide Finansal Tablolar standardı yerine yayınlanan bir standart olma özelliğini taşımaktadır. Söz konusu zaman içinde standart üzerinde gerçekleştirilen temel düzenlemeler Tablo 'te sunulmuştur;

Tablo 4. Konsolidasyon Konusunda Yayınlanan Standartların Tarihsel Süreci

1) 1998 yılında IAS 27 Konsolide Finansal Tablolar ve İştiraklerdeki Yatırımların Muhasebeleştirilmesi standardı IAS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardı kapsamında düzenlenmiştir.
2) 2003 yılı sonunda IASB söz konusu standardı IAS 27 Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar standardı olarak yeniden yayınlamıştır.

3) 2004 yılında IFRS 3 İşletme Birleşmeleri ve IFRS 5 Satış Amaçlı Elde Bulundurulmuş Duran Varlıklar ve Durdurulan Faaliyetler standartları kapsamında düzenlemeler yapılmıştır.

4) 2005 yılında IFRS 3 İşletme Birleşmeleri ve IAS 27 standartları üzerinde önerilen değişikliklere ilişkin taslak metinler yayınlanmıştır.

5) 2006 yılında IFRS 8 Faaliyet Bölümleri standardı kapsamında düzenlemeler yapılmıştır.

6) 2008 yılında IAS 27 nolu standardın revize edilmiş versiyonu yayınlanmıştır.

7) 2008 ve 2010 yıllarında IAS 27 standardı yıllık iyileştirmeler kapsamında düzenlenmiştir.

8) 2011 yılına gelindiğinde IASB bahse konu standart üzerinde ciddi bir değişim yapmaya karar vermiş ve bunun sonucunda mevcut durumda uygulanan ancak konsolidasyon sürecine ilişkin düzenleme barındırmayan IAS 27 Bireysel Finansal Tablolar ve IFRS 10 Konsolide Finansal Tablolar standardı yayınlanmıştır. Bu noktada konuyla ilgili yapılması gereken açıklamalar da ayrı bir standart kapsamında ele alınmış ve IFRS 12 Diğer İşletmelerdeki Paylara İlişkin Açıklamalar standardı yayınlanmıştır.

9) 2012 yılında IFRS 10 standardı kapsamında pek çok düzenleme yapılmıştır. Bunlar en önemli olanları ise yatırım kuruluşları ile ilgili olan düzenlemelerdir. Bu kapsamda IFRS 10'un uygulama tarihi 1 Ocak 2013 olarak belirlenirken, yatırım işletmeleri ile ilgili olan düzenlemelerin uygulama tarihi bir yıl daha geç olacak şekilde 1 Ocak 2014 olarak belirlenmiştir.

Kaynak: www.iasplus.com

Türkiye'de konsolidasyon ve diğer muhasebe denetim standartlarının yayınlanması konusunda Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KMG) yetkilendirilmiştir. Bu kapsamda Türkiye'de konsolidasyon konusunda düzenlemelerin 2005 yılında TMS 27 Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar standardı ile başladığı görülmektedir. Söz konusu standart yayınlandığı tarihten 2011 yılına kadar beş kez Uluslararası Muhasebe Standartlarında meydana gelen değişikliklere paralellik göstermesi amacıyla güncellenmiştir. 2011 yılına gelindiğinde tıpkı IASB yayınlarına paralel olarak Türkiye'de de TMS 27 Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar standardı ikiye ayrılmıştır. Yayınlanan yeni standartlardan biri konsolidasyon konusunda herhangi bir düzenleme barındırmayan TMS 27 Bireysel Finansal Tablolar Standardı, diğeri ise TFRS 10 Konsolide Finansal Tablolar Standardıdır. TMS 27 Bireysel Finansal Tablolar standardı yayınlandığı tarihten bugüne üç kez güncellenmiş, TFRS 10 Konsolide Finansal Tablolar standardı ise aynı dönemde beş kez güncellenmiştir.

3.2. TFRS 10 Konsolide Finansal Tablolar Standardı

TFRS 10 standardının genel amacı standart metninde bir veya daha fazla işletmeyi *kontrol eden* bir işletmenin düzenleyeceği konsolide finansal tabloların hazırlanması ve sunumuna ilişkin finansal raporlama ilkelerinin belirlenmesi olarak ifade edilmiştir (TFRS 10; md 1). Standart metninde ifade edilen amacın karşılanabilmesi yine metin içinde yer alan kontrol konusuyla yakından ilişkilidir. Bunun nedeni TFRS 10 düzenlemelerinin konsolidasyon için kontrol ilişkisinin olmasını gerekli kılmasıdır. Bu amaçla standart kontrol konusunun varlığına ilişkin değerlendirmelerin sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi amacıyla konuyu detaylı olarak ele almıştır. Eğer yapılan değerlendirme sonucunda bir işletmenin bir veya daha fazla işletmeyi kontrol ettiği belirlenmişse, TFRS 10 standardında yer alan bazı muafiyetler dışında konsolidasyonun zorunlu olduğu belirtilmiştir. TFRS 10 ayrıca konsolide finansal tabloların hazırlanma

sürecinde uygulanması gereken muhasebeleştirme ilkelerini düzenlemekte ve takip edilmesi gereken çerçeveyi belirlemektedir. Ayrıca yatırım işletmesini tanımlayarak belirli bağlı ortaklıklarına konsolidasyon istisnalarını düzenlemektedir (TFRS 10; md2).

TFRS 10 standardı incelendiğinde kontrolün konsolidasyonun dayanağı olarak değerlendirildiği görülmektedir. Bu nedenle konsolidasyon konusunda kontrol kavramının ne ifade ettiği ve kontrol varlığının nasıl tespit edileceği soruları öne çıkmaktadır. Standart bu konuda detaylı açıklamaları ve kontrol tespit sürecini şu şekilde açıklamıştır. Bir işletme başka bir işletmeyi aşağıdaki durumların tümünün varlığında kontrol etmiş sayılmaktadır (TFRS 10; md 7):

- ✓ *Yatırım yaptığı işletme üzerinde güce sahiptir.*
- ✓ *Yatırım yaptığı işletmeyle olan ilişkisinden dolayı değişken getirilere maruz kalmakta veya bu getirilerde hak sahibi olmaktadır.*
- ✓ *Elde edeceği getirilerin miktarını etkileyebilmek için yatırım yaptığı işletme üzerindeki gücünü kullanma imkânına sahiptir.*

İfade edilen şartlar incelendiğinde odak noktanın bu aşamada güç olduğu görülmektedir. Standart metninde güç ile ilgili "*yatırımcı işletme, yatırım yaptığı işletmenin ilgili faaliyetlerini, diğer bir ifadeyle yatırım yaptığı işletmenin getirilerini önemli ölçüde etkileyen faaliyetlerini yönetme imkânını hâlihazırda veren mevcut haklara sahip olduğunda, yatırım yapılan işletme üzerinde güce sahiptir.*" ifadesi yer almaktadır. Buradaki "ilgili faaliyet" ifadesinden kuşkusuz yatırım yapan işletmenin getirilerini etkileyecek faaliyetler anlaşılmalıdır. Diğer taraftan "hâlihazırda" ifadesi ile geçmiş ya da geleceği değil, tam olarak içinde bulunulan anda söz konusu haklara sahip olunmasını gerektirmektedir. Bu noktadan hareketle TFRS 10 standardının gücün ve dolayısıyla kontrolün varlığı konusundan birden fazla faktörün ele alınarak değerlendirmenin yapılmasını gerektirmektedir.

Konsolide finansal tablolarla ilgili olarak yürürlükte olan TFRS 10 standardı pek çok standartla da etkileşim içindedir. Bahse konu olan ilişki zaman zaman Standart metni içinde diğer standartlara referans verilmesi şeklinde ortaya çıkabilirken, zaman zaman referans olmasa da diğer standartlarda bir işletmenin diğer işletmedeki yatırımlarının konu edilmesinden dolayı ilişkinin temeli oluşmaktadır. Örneğin TFRS 10, TFRS 3 İşletme Birleşmeleri standardında bir işletmenin bir başka işletmede yatırım yapması durumunda kontrol gücü olmayan payların (azınlık payları) ve şerefiyenin nasıl raporlanacağı ve muhasebeleştirileceğine dair düzenlemelerin yer almasından dolayı yakın ilişki içinde olmak durumundadır. Diğer taraftan gerçeğe uygun değer farkı kâr ya da zarara yansıtılan durumlarda da TFRS 10 ile TFRS 9 Finansal Araçlar standartları arasında bir etkileşim ortaya çıkmaktadır. Bu kapsamda TFRS 10 standardı ile TMS 27 Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar standardı olarak bilinen ve daha sonra TMS 27 Bireysel Finansal Tabloları standardına dönüşen, TFRS 12 Diğer İşletmelerdeki Paylara İlişkin Açıklamalar, TMS 12 Gelir Vergisi, TMS 24 İlişkili Taraf Açıklamaları, TMS 28 İştirakler ve İş Ortaklıklarındaki Yatırımlar ve TFRS 11 Müşterek Anlaşmalar standartlarının birbiriyle ilişkili standartlar olarak değerlendirilmeleri mümkündür. Şekil 1'de konsolidasyon kapsamındaki yatırımlar ve konsolidasyon kapsamına girmeyen yatırımlar ile ilişkili olduğu standartlara yer verilmiştir.

Şekil 1. Konsolidasyon Kavramıyla İlgili Standartlar

	Muhasebeleştirme	Dipnotlar	Bireysel Finansal Tablolar
Bağlı Ortaklıklar (% 50 üzeri iştirak)	TFRS 10	TFRS 12 Diğer İşletmelerdeki Paylara İlişkin Açıklamalar	TFRS 27 Bireysel Finansal Tablolar
İştirakler (%20 ve üzeri % 50 altı iştirak)	TFRS 28 İştiraklerdeki ve İş Ortaklıklarındaki paylar		
İş Ortaklıkları			
Müşterek Faaliyetler (% 50 iştirak)	TFRS 11		TFRS 11
Konsolide Edilmeyen İşletmeler (% 20 altı iştirak)	TFRS 9		TFRS 12

Kaynak: Terzi (2013)

3.3. Konsolidasyon Prosedürleri ve Muhasebeleştirme Hükümleri

TFRS 10 standardı tanımlanan terimler başlığı altında konsolide finansal tablolar "ana ortaklığın ve onun bağlı ortaklıklarının varlıklarının, borçlarının, özkaynaklarının, gelirlerinin, giderlerinin ve nakit akışlarının tek bir işletmenininki gibi sunulduğu, bir gruba ait finansal tablolar" olarak tanımlanmıştır. Sunulan tanımdan yola çıkarak konsolidasyonun basitçe kontrol eden ve kontrol edilen işletmelere ait bireysel finansal tabloların tek bir birime aitmiş gibi (gerçekte kontrol eden ve edilen işletmeye/gruba ait) birleştirilerek sunumu olduğu düşünülebilir. Bu noktada konsolidasyonun basit bir şekilde bireysel finansal tabloların birleştirilmesi olmadığı, bu süreçte izlenmesi ve dikkat edilmesi gereken durumların olduğu belirtilmelidir. TFRS 10 standardı konsolidasyon prosedürlerini ve bu süreçteki muhasebeleştirme ilkelerini açıklamaktadır. Konsolidasyon prosedürleri standart metninde yer alan düzenlemelerden yola çıkılarak aşağıdaki şekilde özetlenebilir (TFRS 10; Md. B86):

- ✓ Kontrol eden ve kontrol edilen işletmelerin varlık, yükümlülük, özkaynak, gelir, gider ve nakit akışlarına ait benzer kalemler bir araya getirilir. Bu aşamada basitçe bahse konu kalemlerin toplamını ifade etmektedir.
- ✓ Kontrol eden işletmenin her bir kontrol ettiği işletmedeki yatırımının defter değeri ile her bir kontrol edilen işletmenin öz kaynaklarından kontrol eden işletme payına isabet eden tutarları netleştirir (elimine edilir). Bu aşamada ortaya çıkabilecek şerefiyenin nasıl muhasebeleştirileceği ve raporlanacağı konusu TFRS 3 İşletme Birleşmeleri standardı kapsamında ele alınmış olup bu aşamada söz konusu standart hükümleri uygulanmalıdır.
- ✓ Kontrol ilişkisi içinde bulunan işletmeler (grup işletmeleri) arasındaki işlemlere ilişkin öz kaynak, gelir, gider ve nakit akışları ile grup içi varlık ve borçların tümü elimine edilir. Grup içi işlemler

sonucu ortaya çıkan zararlar konsolide finansal tablolarda raporlanması gereken bir değer düşüklüğünün göstergesi olabilir ve bu durumun eliminasyonu sırasında oluşan geçici farklar konusunda TMS 12 Gelir Vergisi standardı hükümleri uygulanmalıdır.

Genel olarak ifade edilen konsolidasyon prosedürlerinin yanında TFRS 10 standardı, kontrol ilişkisinin varlığı durumunda işletmelerin uygulamış oldukları muhasebe politikalarında tutarlılık konusu, kontrol eden ve kontrol edilen işletmelerin raporlama tarihlerinde uyumsuzluk olması durumu, bir kontrol edilen işletmenin hangi durumlarda konsolidasyona dahil edileceği ve hangi durumlarda dahil edilemeyeceği, kontrol gücü olmayan (azınlık) payların sunumu, kontrol ilişkisinin varlığını ortadan kaldırmayacak ya da kaldıracak şekilde meydana gelen sahiplik yapısındaki değişiklikler gibi konular da detaylı olarak ele alınmaktadır.

Bu kapsamda önem taşıyan bir konu da konsolidasyon sürecinde uygulanması gereken muhasebeleştirme hükümleridir. İlgili konu, standart metninin 19-26 maddeleri arasında düzenlenmiş olup ayrıntılı maddeleri B86-B99 paragraflarında sunulmuştur. Bahse konu maddeler genel olarak değerlendirildiğinde aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- ✓ Konsolidasyonun temelini oluşturan kontrolün varlığı tespit edildiğinde başlayıp kontrolün ortadan kalktığı ana kadar devam eden süreçte kontrol eden işletmenin hazırlayacağı konsolide finansal tablolarda benzer nitelik ve koşullardaki mali olaylara ilişkin yeknesak bir muhasebe politikası izlenmelidir.
- ✓ Kontrol eden işletmenin kontrol edilen işletme üzerindeki sahiplik oranı %100 olmadığı durumlarda ortaya çıkan kontrol gücü olmayan paylar kontrol eden işletmenin öz kaynaklarında kendi ortaklarından ayrı olarak gösterilmeli ve kontrol eden işletmenin sahiplik yapısının kontrolün ortadan kalkmayacağı şekilde değişmesi durumu da bir öz kaynak işlemi olarak değerlendirilmelidir.
- ✓ Kontrolün kaybedildiği durumda kontrol eden işletme kontrol edilen işletmeye ait tüm varlık ve borçlarını finansal durum tablosu dışına almalı, kontrolü sağlayan payların kaybindan dolayı oluşan kazanç/kayıplar da finansal tablolara yansıtılmalıdır.
- ✓ Kontrol kaybedildiğinde kontrol eden işletme kontrol edilen işletmede devam eden yatırımlarını finansal tablolarına almalı ve kontrolün kaybedildiğinde ortaya çıkan ilişkinin durumuna göre söz konusu devam eden yatırımlarını ilgili TMS/TFRS'lere göre muhasebeleştirmelidir. Kontrolün kaybedildiğinde yeniden ölçülmesi gereken devam eden yatırımlar uygulanabilir olduğu durumlarda TFRS 9 Finansal Araçlar standardı uyarınca gerçeğe uygun değeriyle ya da iştirak veya iş ortaklığındaki yatırımların finansal tablolara ilk alınma maliyeti olarak dikkate alınmalıdır.

3.4. Konsolidasyon Muafiyetleri (İstisnaları)

TFRS 10 standardı hangi durumlarda finansal tabloların konsolide edilmesine gerek olmadığını ele almıştır. Bu konu temel olarak iki grupta ifade edilebilir. Birincisi; standart metninde yer alan koşulların tamamını sağlayan kontrol eden işletmelerin konsolide finansal tablo sunmalarına gerek yoktur. Bu koşullar genel olarak aşağıdaki şekilde sıralanabilir (TFRS 10; Md. 4):

- ✓ Kontrol eden kuruluşun tamamen ya da kısmen başka bir işletme tarafından kontrol edilmesi ve tüm ortaklara kontrol eden kuruluşun konsolide finansal tablolarını sunmayacağını bildirmesi ve bu duruma hiçbir ortağın itiraz etmemesi.
- ✓ Kontrol eden kuruluşun hiçbir borçlanma aracının ya da özkaynağa dayalı finansal aracının kamuya açık bir piyasa işlem görmüyor olması, işlem görmesi için de finansal tablolarını sermaye piyasası otoritesine ya da düzenleyici bir diğer kuruma sunmamış ve sunma niyetinde olmaması.
- ✓ Kontrol eden ya da ara kontrol eden işletmenin kamuya açık TFRS'lere uygun gerçeğe uygun değer farkı kâr/zarara yansıtılarak ölçülen ya da konsolide edilen kontrol edilen işletmelerinin TFRS'lere uygun finansal tablo hazırlıyor olmaları.

Görüldüğü gibi Standart metni yukarıda sayılan *tüm şartların gerçekleşmesi* durumunda kontrol eden işletmenin konsolide finansal tablo hazırlamasına gerek görmemektedir. Diğer taraftan kontrolün olması durumunda konsolidasyonun yapılmayacağı ikinci durum; yatırım kuruluşları ile ilgilidir. Bu noktada, istisnaya konu olan yatırım işletmesinin tanımının ne olduğu ve hangi işletmeleri kapsadığı sorusu ön plana çıkmaktadır. Standart metninde bir işletmenin yatırım işletmesi olup olmadığının belirlenmesinde yatırım işletmesinin üç kriteri sıralanmıştır. Bunlar; (i) yatırım yönetimi hizmeti sunmak amacıyla bir ya da birden fazla yatırımcıdan fon temin eden, (ii) bu yatırımcılara iş amacının yalnızca fonların sermaye kazancı veya yatırım geliri ya da her ikisini birlikte elde etmek üzere yatırım yapmayı taahhüt eden ve (iii) yatırımların tamamının ya da tamamına yakınının performansını gerçeğe uygun değer üzerinden ölçen ve değerleyen işletme olarak sıralanmıştır (TFRS 10; md.27). Diğer taraftan Standart metninde yatırım işletmelerinin belirli karakteristikleri de (i) birden fazla yatırımı olan (ii) birden fazla yatırımcısı olan (iii) ilişkili tarafı olmayan yatırımcıları olan ve (iv) öz kaynak veya benzeri şekilde paylara sahip olan şekilde sıralanmıştır (TFRS 10; md.28). Yatırım işletmelerinin belirli karakteristikleri ifade edilmekle birlikte söz konusu karakterlerin birinin yokluğunun işletmenin yatırım işletmesi olmadığı şeklinde değerlendirilmesini gerektirmeyeceği, her durumun kendine göre değerlendirilmesi gerektiği de açıktır. 1 Ocak 2014 tarihinden itibaren uygulamaya giren düzenlemelerin özellikle yatırım kuruluşları üzerinde ciddi etkileri olduğu, bu düzenleme hayata geçmeden önce bahse konu işletmelerin konsolide finansal tablolarını hazırladıkları belirtilmelidir. Yatırım işletmelerinin konsolidasyondan istisna tutulduğu düzenlemeler de Standart metninin 31-33 maddeleri arasında yer almaktadır. Genel olarak yatırım işletmelerinin konsolidasyondan istisna tutulmalarına ilişkin düzenlemeler aşağıdaki şekilde özetlenebilir (TFRS 10; md.31-33):

- ✓ Yatırım işletmesi kontrol ettiği işletmelerdeki yatırımlarını konsolide etmez. Bunun yerine söz konusu yatırımlarını değerlendirirken TFRS 9 Finansal Araçlar standardına göre gerçeğe uygun değer farkını kâr ya da zarara yansıtır.
- ✓ Yatırım işletmesi kontrol ettiği işletmenin kendisi yatırım işletmesi olmaması ve asıl amacının yatırım işletmesine yatırımlarıyla alakalı hizmet sunmak olması durumunda bu işletmeyi TFRS 10 hükümlerine göre konsolide eder ve bu edinimlerde TFRS 3 İşletme Birleşmeleri standardını uygular.
- ✓ Kontrol eden işletme kontrolünde olan yatırım işletmesi vasıtasıyla kontrol ettiği diğer işletmeler de dahil olmak üzere kendisi yatırım işletmesi değilse konsolide eder.

4. KONSOLIDASYON UYGULAMASI

Çalışmanın bu bölümünde konsolidasyon işlemlerinin ilgili standartlar perspektifinden daha iyi anlaşılabilmesi için örnek uygulamalara yer verilmiştir. Bu kapsamda, TFRS 10 standardında belirtilen tam konsolidasyon yöntemi ve standartlarda yer almayan oransal konsolidasyon yöntemi ele alınmıştır. **ÖRNEK:** ANA şirketi ile BAĞLI şirketinin birleşimine yönelik aşağıda yer alan bilgiler ve kısıtlara yer verilmiştir.

* Ana ortaklık bir başka işletmenin bağlı ortaklığı değildir.

* Ana ortaklığa ait öz kaynak araçları (aktif) borsada işlem görmektedir.

* Bağlı ortaklık (BAĞLI) net varlıklarının gerçeğe uygun değeri güvenilir bir biçimde ölçülebilmektedir. Azınlık payları da gerçeğe uygun değer ile ölçülmektedir.

* ANA şirketi, BAĞLI Şirketinin hisselerinin %60'ını 01.01.20XX tarihinde iktisap etmiştir. Ana ortaklık (ANA), bağlı ortaklık (BAĞLI) üzerinde kontrol gücüne sahiptir. Birleşme tarihi itibarıyla BAĞLI Şirketinin net varlıkların gerçeğe uygun değeri 150.000TL'dir. ANA işletmesi edindiği hisseler karşılığında 200.000TL tutarındaki hissesini nominal değeri ile ihraç etmiştir.

* BAĞLI şirketinin net varlıklarının gerçeğe uygun değer farkının (150.000TL-119.500TL) varlıkları arasındaki dağılımı şöyledir: Stoklar: 5.500TL, Maddi Duran Varlıklar (Net): 25.000TL.

* Dönem sonu itibarıyla yapılan konsolidasyon sırasında birleşme şerefiyesinde değer düşüklüğü gözlemlenmemiştir.

* ANA Şirketinin ve BAĞLI Şirketinin iştiraki bulunmamaktadır. (Özkaynak yöntemi kullanılmamaktadır.)

* ANA ve BAĞLI şirketleri TFRS raporlaması yapmaktadır ve her iki şirket yeknesak muhasebe politikalarından yararlanmaktadır.

* ANA ve BAĞLI şirketleri aynı raporlama dönemleri için finansal raporlama yapmaktadır.

Birleşme Şerefiyesinin Hesaplanması:

200.000 TL elde etme maliyeti

90.000 TL (150.000TLx0,60) BAĞLI Şirketinin net varlıklarının GUD (İktisap edilen kısmı)

200.000 TL – 90.000 TL = 110.000TL ŞEREFİYE (Birleşme tarihi itibariyle düzenlenecek konsolide finansal tablolara yansıtılacak olan tutardır.)

Tam Konsolidasyon Yöntemi Uygulaması İçin Kontrol Gücü Olmayan Payların Hesaplanması:

150.000 TL x 0,40 = 60.000 TL Kontrol gücü olmayan paylar olarak (GUD üzerinden) hesaplanmıştır.

Dönemde Oluşan Grup İçi İşlemler:

ANA Şirketi, BAĞLI Şirketine maliyet bedeli 100.000 TL olan ticari malları 115.000 TL (KDV Hariç) tutar ile vadeli satmıştır. Konsolidasyonun yapıldığı tarih itibariyle BAĞLI Şirketi söz konusu stokları grup dışına satmıştır. (Ana otaklığın kârı gerçekleşmiştir.)

Dönem Sonu Konsolidasyonu Öncesi (Birleşme Sonrası) ANA ve BAĞLI Şirketlerinin Finansal Durum Tabloları ve Kapsamlı Gelir Tabloları Aşağıdaki Gibidir:

Tablo 1. ANA Şirketi Birleşme Sonrası Finansal Durum Tablosu

VARLIKLAR		YÜKÜMLÜLÜKLER	
DÖNEN VARLIKLAR		KISA VADELİ YÜKÜMLÜLÜKLER	
NAKİT VE NAKİT BENZERLERİ	220.000	KISA VADELİ BORÇLANMALAR	0
FİNANSAL YATIRIMLAR	130.000	UZUN VADELİ BORÇLANMALARIN KISA VADELİ KISMI	0
TİCARİ ALACAKLAR	235.000	DİĞER FİNANSAL YÜKÜMLÜLÜKLER	0
İLİŞKİLİ TARAF LARDAN TİCARİ ALACAKLAR	115.000	TİCARİ BORÇLAR	285.000
İLİŞKİLİ OLMAYAN TARAF LARDAN TİCARİ ALACAKLAR	120.000	İLİŞKİLİ TARAF LARA TİCARİ BORÇLAR	0
DİĞER ALACAKLAR	0	İLİŞKİLİ OLMAYAN TARAF LARA TİCARİ BORÇLAR	285.000
İLİŞKİLİ TARAF LARDAN DİĞER ALACAKLAR	0	ÇALIŞANLARA SAĞLANAN FAYDALAR KAPSAMINDA BORÇLAR	65.000
İLİŞKİLİ OLMAYAN TARAF LARDAN DİĞER ALACAKLAR	0	DİĞER BORÇLAR	45.000
STOKLAR	320.000	İLİŞKİLİ TARAF LARA DİĞER BORÇLAR	0
PEŞİN ÖDENMİŞ GİDERLER	30.000	İLİŞKİLİ OLMAYAN TARAF LARA DİĞER BORÇLAR	45.000
VERİLEN SİPARİŞ ANASLARI	30.000	ERTELENMİŞ GELİRLER	5.000
CARİ DÖNEM VERGİSİYLE İLGİLİ VARLIKLAR	25.000	GELECEK AY LARA AİT GELİRLER	5.000
DÖNEM KARININ PEŞİN ÖDENEN VERGİ VE DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLERİ	25.000	DÖNEM KARI VERGİ YÜKÜMLÜLÜĞÜ	32.000
DİĞER DÖNEN VARLIKLAR	0	KISA VADELİ KARŞILIKLAR	5.000
ARATOPLAM	960.000	ÇALIŞANLARA SAĞLANAN FAYDALAR İLİŞKİN K.V. KARŞ.	0
SATIŞ AMAÇLI SINIFLANDIRILAN DURAN VARLIKLAR	0	DİĞER KISA VADELİ KARŞILIKLAR	5.000
TOPLAM DÖNEN VARLIKLAR	960.000	DİĞER KISA VADELİ YÜKÜMLÜLÜKLER	0
DURAN VARLIKLAR		ARA TOPLAM	437.000
TİCARİ ALACAKLAR	0	SATIŞ AMAÇLI SINIF. VARLIK GRUPL. İLİŞKİN YÜKÜMLÜLÜKLER	
İLİŞKİLİ TARAF LARDAN TİCARİ ALACAKLAR	0	TOPLAM KISA VADELİ YÜKÜMLÜLÜKLER	437.000
İLİŞKİLİ OLMAYAN TARAF LARDAN TİCARİ ALACAKLAR	0	UZUN VADELİ YÜKÜMLÜLÜKLER	
DİĞER ALACAKLAR	0	UZUN VADELİ BORÇLANMALAR	390.000
İLİŞKİLİ TARAF LARDAN DİĞER ALACAKLAR	0	DİĞER FİNANSAL YÜKÜMLÜLÜKLER	0
İLİŞKİLİ OLMAYAN TARAF LARDAN DİĞER ALACAKLAR	0	TİCARİ BORÇLAR	0
FİNANSAL YATIRIMLAR	200.000	İLİŞKİLİ TARAF LARA TİCARİ BORÇLAR	0
YATIRIM AMAÇLI GAYRİMENKULLER	0	İLİŞKİLİ OLMAYAN TARAF LARA TİCARİ BORÇLAR	0
MADDİ DURAN VARLIKLAR	450.000	DİĞER BORÇLAR	0
MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR	50.000	İLİŞKİLİ TARAF LARA DİĞER BORÇLAR	0
ŞEREFİYE	0	İLİŞKİLİ OLMAYAN TARAF LARA DİĞER BORÇLAR	0
DİĞER MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR	50.000	ERTELENMİŞ GELİRLER	5.000
PEŞİN ÖDENMİŞ GİDERLER	125.000	GELECEK YILLARA İLİŞKİN GELİRLER	5.000
VERİLEN SİPARİŞ ANASLARI	55.000	UZUN VADELİ KARŞILIKLAR	0
GELECEK YILLARA AİT GİDERLER	70.000	ÇALIŞANLARA SAĞLANAN FAYDALAR İLİŞKİN U.V. KARŞ.	0
ERTELENMİŞ VERGİ VARLIĞI	15.000	DİĞER UZUN VADELİ KARŞILIKLAR	0
DİĞER DURAN VARLIKLAR	150.000	CARİ DÖNEM VERGİSİYLE İLGİLİ BORÇLAR	0
TOPLAM DURAN VARLIKLAR	990.000	ERTELENMİŞ VERGİ YÜKÜMLÜLÜĞÜ	35.000
TOPLAM VARLIKLAR	1.950.000	DİĞER UZUN VADELİ YÜKÜMLÜLÜKLER	0
		TOPLAM UZUN VADELİ YÜKÜMLÜLÜKLER	430.000
		ÖZKAYNAKLAR	
		ANA ORTAKLIĞA AİT ÖZKAYNAKLAR	
		ÖDENMİŞ SERMAYE	845.000
		GERİ ALINMIŞ PAYLAR (-)	0
		KARŞILIKLI İŞTİRAK SERMAYE DÜZELTİMESİ (-)	0
		PAYLARA İLİŞKİN PRİMLER	0
		KARDA VEYA ZARARDA YENİDEN SINIFLANDIRILMAYACAK BİRİKMİŞ DİĞER KAPSAMLI GELİRLER VEYA GİDERLER	20.000
		MADDİ DURAN VARLIK YENİDEN DEĞERLEME FARKLARI	20.000
		KARDA VEYA ZARARDA YENİDEN SINIFLANDIRILACAK BİRİKMİŞ DİĞER KAPSAMLI GELİRLER VEYA GİDERLER	0
		KARDAN AYRILAN KISITLANMIŞ YEDEKLER	30.000
		YASAL YEDEKLER	30.000
		GEÇMİŞ YILLAR ZARARLARI (-)	
		DÖNEM NET KARİ	188.000
		KONTROL GÜCÜ OLMAYAN PAYLAR	0
		TOPLAM ÖZKAYNAKLAR	1.083.000
		TOPLAM KAYNAKLAR	1.950.000

Tablo 2. BAĞLI Şirketi Birleşme Sonrası Finansal Durum Tablosu

VARLIKLAR		YÜKÜMLÜLÜKLER	
DÖNEN VARLIKLAR		KISA VADELİ YÜKÜMLÜLÜKLER	
NAKİT VE NAKİT BENZERLERİ	90.000	KISA VADELİ BORÇLANIMLAR	0
FİNANSAL YATIRIMLAR	20.000	UZUN VADELİ BORÇLANIMLARIN KISA VADELİ KISMI	0
TİCARİ ALACAKLAR	45.000	DİĞER FİNANSAL YÜKÜMLÜLÜKLER	0
İLİŞKİLİ TARAF LARDAN TİCARİ ALACAKLAR	0	TİCARİ BORÇLAR	125.000
İLİŞKİLİ OLMAYAN TARAF LARDAN TİCARİ ALACAKLAR	45.000	İLİŞKİLİ OLMAYAN TARAF LARA TİCARİ BORÇLAR	115.000
DİĞER ALACAKLAR	0	İLİŞKİLİ OLMAYAN TARAF LARA TİCARİ BORÇLAR	10.000
İLİŞKİLİ TARAF LARDAN DİĞER ALACAKLAR	0	ÇALIŞANLARA SAĞLANAN FAYDALAR KAPSAMINDA BORÇLAR	22.000
İLİŞKİLİ OLMAYAN TARAF LARDAN DİĞER ALACAKLAR	0	DİĞER BORÇLAR	0
STOKLAR	120.000	İLİŞKİLİ TARAF LARA DİĞER BORÇLAR	0
PEŞİN ÖDENMİŞ GİDERLER	0	İLİŞKİLİ OLMAYAN TARAF LARA DİĞER BORÇLAR	0
VERİLEN SİPARİŞ ANASLARI	0	ERTELENMİŞ GELİRLER	1.500
CARİ DÖNEM VERGİSİYLE İLGİLİ VARLIKLAR	11.000	GELECEK AY LARA AİT GELİRLER	1.500
DÖNEM KARININ PEŞİN ÖDENEN VERGİ VE DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLERİ	11.000	DÖNEM KARI VERGİ YÜKÜMLÜLÜĞÜ	10.500
DİĞER DÖNEN VARLIKLAR	0	KISA VADELİ KARŞILIKLAR	0
ARATOPLAM	286.000	ÇALIŞANLARA SAĞLANAN FAYDALARA İLİŞKİN K.V. KARŞ.	0
SATIŞ AMAÇLI SINIFLANDIRILAN DURAN VARLIKLAR	0	DİĞER KISA VADELİ KARŞILIKLAR	0
TOPLAM DÖNEN VARLIKLAR	286.000	DİĞER KISA VADELİ YÜKÜMLÜLÜKLER	0
DURAN VARLIKLAR		ARA TOPLAM	159.000
TİCARİ ALACAKLAR	0	SATIŞ AMAÇLI SINIF. VARLIK GRUPL. İLİŞKİN YÜKÜMLÜLÜKLER	
İLİŞKİLİ TARAF LARDAN TİCARİ ALACAKLAR	0	TOPLAM KISA VADELİ YÜKÜMLÜLÜKLER	159.000
İLİŞKİLİ OLMAYAN TARAF LARDAN TİCARİ ALACAKLAR	0	UZUN VADELİ YÜKÜMLÜLÜKLER	
DİĞER ALACAKLAR	0	UZUN VADELİ BORÇLANIMLAR	105.000
İLİŞKİLİ TARAF LARDAN DİĞER ALACAKLAR	0	DİĞER FİNANSAL YÜKÜMLÜLÜKLER	0
İLİŞKİLİ OLMAYAN TARAF LARDAN DİĞER ALACAKLAR	0	TİCARİ BORÇLAR	0
FİNANSAL YATIRIMLAR	0	İLİŞKİLİ TARAF LARA TİCARİ BORÇLAR	0
YATIRIM AMAÇLI GAYRİMENKULLER	0	İLİŞKİLİ OLMAYAN TARAF LARA TİCARİ BORÇLAR	0
MADDİ DURAN VARLIKLAR	150.000	DİĞER BORÇLAR	0
MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR		İLİŞKİLİ TARAF LARA DİĞER BORÇLAR	0
ŞEREFİYE	0	İLİŞKİLİ OLMAYAN TARAF LARA DİĞER BORÇLAR	0
DİĞER MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR		ERTELENMİŞ GELİRLER	5.000
PEŞİN ÖDENMİŞ GİDERLER	75.000	GELECEK YILLARA İLİŞKİN GELİRLER	5.000
VERİLEN SİPARİŞ ANASLARI	20.000	UZUN VADELİ KARŞILIKLAR	0
GELECEK YILLARA AİT GİDERLER	55.000	ÇALIŞANLARA SAĞLANAN FAYDALAR İLİŞKİN U.V. KARŞ.	0
ERTELENMİŞ VERGİ VARLIĞI	6.000	DİĞER UZUN VADELİ KARŞILIKLAR	0
DİĞER DURAN VARLIKLAR	0	CARİ DÖNEM VERGİSİYLE İLGİLİ BORÇLAR	0
TOPLAM DURAN VARLIKLAR	231.000	ERTELENMİŞ VERGİ YÜKÜMLÜLÜĞÜ	9.000
TOPLAM VARLIKLAR	517.000	DİĞER UZUN VADELİ YÜKÜMLÜLÜKLER	0
		TOPLAM UZUN VADELİ YÜKÜMLÜLÜKLER	119.000
		ÖZKAYNAKLAR	
		ANA ORTAKLIĞA AİT ÖZKAYNAKLAR	
		ÖDENMİŞ SERMAYE	117.500
		GERİ ALINMIŞ PAYLAR (-)	0
		KARŞILIKLI İŞTİRAK SERMAYE DÜZELTİMESİ (-)	0
		PAYLARA İLİŞKİN PRİMLER	0
		BİRİKMİŞ DİĞER KAPSAMLI GELİRLER VEYA GİDERLER	0
		MADDİ DURAN VARLIK YENİDEN DEĞERLEME FARKLARI	0
		BİRİKMİŞ DİĞER KAPSAMLI GELİRLER VEYA GİDERLER	0
		KARDAN AYRILAN KISITLANMIŞ YEDEKLER	2.000
		YASAL YEDEKLER	2.000
		GEÇMİŞ YILLAR ZARARLARI (-)	
		DÖNEM NET KARI	119.500
		KONTROL GÜCÜ OLMAYAN PAYLAR	0
		TOPLAM ÖZKAYNAKLAR	239.000
		TOPLAM KAYNAKLAR	517.000

Tam Konsolidasyon Yöntemi Uygulanması, Düzeltme ve Eliminasyon Kayıtları:

Tam konsolidasyon yöntemi uygulanırken, ekonomik birim teorisinin de işaret ettiği gibi ana ortaklık ve bağlı ortaklık finansal tablo kalemleri hisse oranı dikkate alınmaksızın toplanarak birleştirilir. Ancak, bu

birleştirme işlemi sonucunda ana ortaklığın finansal tablolarında duran varlıklarda finansal yatırımlar olarak sınıflandırılan BAĞLI şirketi net varlıkları edinme maliyetinin, konsolidasyon amacıyla birleştirilen BAĞLI şirketinin net varlıklarını temsil ediyor olması nedeniyle mükerrer raporlama ortaya çıkacaktır. Bu nedenle, öncelikli olarak bu durumun düzeltilmesi gerekmektedir. Düzeltme işlemi sırasında BAĞLI şirketinin net varlıklarının gerçeğe uygun değerleri de defter değerlerine ilave edilmelidir. Bununla birlikte, söz konusu düzeltme gerçeğe uygun değer düzeltmesi olduğundan kontrol gücü olmayan payların gerçeğe uygun değeri de azınlık oranı nispetinde konsolide finansal tablo özkaynakları içerisine ilave edilmelidir. Düzeltme kaydı aşağıdaki gibi olacaktır:

Mad. No	AÇIKLAMA	BORÇ	ALACAK
31.12.20XX..... ÖDENMİŞ SERMAYE YASAL YEDEKLER STOKLAR MADDİ DURAN VARLIKLAR ŞEREFİYE FİNANSAL YATIRIMLAR AZINLIK PAYLARI	117.500 2.000 5.500 25.000 110.000	200.000 60.000
31.12.20XX..... DÖNEM NET KÂRI AZINLIK PAYLARI <i>BAĞLI şirketi kârının kontrol gücü olmayan paylar kısmı</i>	47.800	47.800

Düzeltme işleminin tamamlanmasının ardından dönemde grup içerisinde gerçekleşen işlemlerin de elimine edilmesi gerekmektedir. Bu nedenle ANA Şirketten BAĞLI Şirketine aşağı yönlü olarak yapılan satışın iptali gerçekleştirilmelidir. Ancak BAĞLI Şirketi söz konusu stokların tamamını grup dışına sattığından ANA şirketinin karına ilişkin bir düzeltme yapılmayacaktır. Bu bağlamda, yapılması gereken eliminasyon kaydı aşağıdaki olacaktır:

Mad. No	AÇIKLAMA	BORÇ	ALACAK
31.12.20XX..... HASILAT SATILAN TİCARİ MALLARIN M. <i>Grup içi satış işleminin eliminasyon kaydı</i>	115.000	115.000

Yapılan eliminasyon kayıtlarının ardından tam konsolidasyon yöntemine göre elde edilen konsolide finansal durum tablosu aşağıdaki gibidir:

Tablo 3. Ana Şirketi Konsolide Finansal Durum Tablosu (Tam Konsolidasyon Yöntemi)

VARLIKLAR		YÜKÜMLÜLÜKLER	
DÖNEN VARLIKLAR		KISA VADELİ YÜKÜMLÜLÜKLER	
NAKİT VE NAKİT BENZERLERİ	310.000	KISA VADELİ BORÇLANMALAR	0
FINANSAL YATIRIMLAR	150.000	UZUN VADELİ BORÇLANMALARIN KISA VADELİ KISMI	0
TİCARİ ALACAKLAR	280.000	DİĞER FINANSAL YÜKÜMLÜLÜKLER	0
İLİŞKİLİ TARAF LARDAN TİCARİ ALACAKLAR	0	TİCARİ BORÇLAR	410.000
İLİŞKİLİ OLMAYAN TARAF LARDAN TİCARİ ALACAKLAR	280.000	İLİŞKİLİ TARAF LARA TİCARİ BORÇLAR	0
DİĞER ALACAKLAR	0	İLİŞKİLİ OLMAYAN TARAF LARA TİCARİ BORÇLAR	410.000
İLİŞKİLİ TARAF LARDAN DİĞER ALACAKLAR	0	ÇALIŞANLARA SAĞLANAN FAYDALAR KAPSAMINDA BORÇLAR	87.000
İLİŞKİLİ OLMAYAN TARAF LARDAN DİĞER ALACAKLAR	0	DİĞER BORÇLAR	45.000
STOKLAR	445.500	İLİŞKİLİ TARAF LARA DİĞER BORÇLAR	0
PEŞİN ÖDENMİŞ GİDERLER	30.000	İLİŞKİLİ OLMAYAN TARAF LARA DİĞER BORÇLAR	45.000
VERİLEN SİPARİŞ ANASLARI	30.000	ERTELENMİŞ GELİRLER	6.500
CARİ DÖNEM VERGİSİYLE İLGİLİ VARLIKLAR	36.000	GELECEK AY LARA AİT GELİRLER	6.500
DÖNEM KARININ PEŞİN ÖDENEN VERGİ VE DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLERİ	36.000	DÖNEM KARI VERGİ YÜKÜMLÜLÜĞÜ	42.500
DİĞER DÖNEN VARLIKLAR	0	KISA VADELİ KARŞILIKLAR	5.000
ARATOPLAM	1.251.500	ÇALIŞANLARA SAĞLANAN FAYDALARA İLİŞKİN K.V. KARŞ.	0
SATIŞ AMAÇLI SINIFLANDIRILAN DURAN VARLIKLAR	0	DİĞER KISA VADELİ KARŞILIKLAR	5.000
TOPLAM DÖNEN VARLIKLAR	1.251.500	DİĞER KISA VADELİ YÜKÜMLÜLÜKLER	0
DURAN VARLIKLAR		ARA TOPLAM	596.000
TİCARİ ALACAKLAR	0	SATIŞ AMAÇLI SINIF. VARLIK GRUPL. İLİŞKİN YÜKÜMLÜLÜKLER	0
İLİŞKİLİ TARAF LARDAN TİCARİ ALACAKLAR	0	TOPLAM KISA VADELİ YÜKÜMLÜLÜKLER	596.000
İLİŞKİLİ OLMAYAN TARAF LARDAN TİCARİ ALACAKLAR	0	UZUN VADELİ YÜKÜMLÜLÜKLER	0
DİĞER ALACAKLAR	0	UZUN VADELİ BORÇLANMALAR	495.000
İLİŞKİLİ TARAF LARDAN DİĞER ALACAKLAR	0	DİĞER FINANSAL YÜKÜMLÜLÜKLER	0
İLİŞKİLİ OLMAYAN TARAF LARDAN DİĞER ALACAKLAR	0	TİCARİ BORÇLAR	0
FINANSAL YATIRIMLAR	0	İLİŞKİLİ TARAF LARA TİCARİ BORÇLAR	0
YATIRIM AMAÇLI GAYRİMENKULLER	0	İLİŞKİLİ OLMAYAN TARAF LARA TİCARİ BORÇLAR	0
MADDİ DURAN VARLIKLAR	625.000	DİĞER BORÇLAR	0
MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR	160.000	İLİŞKİLİ TARAF LARA DİĞER BORÇLAR	0
ŞEREFİYE	110.000	İLİŞKİLİ OLMAYAN TARAF LARA DİĞER BORÇLAR	0
DİĞER MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR	50.000	ERTELENMİŞ GELİRLER	10.000
PEŞİN ÖDENMİŞ GİDERLER	200.000	GELECEK YILLARA İLİŞKİN GELİRLER	10.000
VERİLEN SİPARİŞ ANASLARI	75.000	UZUN VADELİ KARŞILIKLAR	0
GELECEK YILLARA AİT GİDERLER	125.000	ÇALIŞANLARA SAĞLANAN FAYDALAR İLİŞKİN U.V. KARŞ.	0
ERTELENMİŞ VERGİ VARLIĞI	21.000	DİĞER UZUN VADELİ KARŞILIKLAR	0
DİĞER DURAN VARLIKLAR	150.000	CARİ DÖNEM VERGİSİYLE İLGİLİ BORÇLAR	0
TOPLAM DURAN VARLIKLAR	1.156.000	ERTELENMİŞ VERGİ YÜKÜMLÜLÜĞÜ	44.000
TOPLAM VARLIKLAR	2.407.500	DİĞER UZUN VADELİ YÜKÜMLÜLÜKLER	0
		TOPLAM UZUN VADELİ YÜKÜMLÜLÜKLER	549.000
		ÖZKAYNAKLAR	0
		ANA ORTAKLIĞA AİT ÖZKAYNAKLAR	0
		ÖDENMİŞ SERMAYE	845.000
		GERİ ALINMIŞ PAYLAR (-)	0
		KARŞILIKLI İŞTİRAK SERMAYE DÜZELTMESİ (-)	0
		PAYLARA İLİŞKİN PRİMLER	0
		KARDA VEYA ZARARDA YENİDEN SINIFLANDIRILMAYACAK BİRİKMİŞ DİĞER KAPSAMLI GELİRLER VEYA GİDERLER	20.000
		MADDİ DURAN VARLIK YENİDEN DEĞERLEME FARKLARI	20.000
		KARDA VEYA ZARARDA YENİDEN SINIFLANDIRILACAK BİRİKMİŞ DİĞER KAPSAMLI GELİRLER VEYA GİDERLER	0
		KARDAN AYRILAN KISITLANMIŞ YEDEKLER	30.000
		YASAL YEDEKLER	30.000
		GEÇMİŞ YILLAR ZARARLARI (-)	0
		DÖNEM NET KARI	259.700
		KONTROL GÜCÜ OLMAYAN PAYLAR	107.800
		TOPLAM ÖZKAYNAKLAR	1.262.500
		TOPLAM KAYNAKLAR	2.407.500

Oransal Konsolidasyon Yöntemi Uygulanması, Düzeltme ve Eliminasyon Kayıtları:

Oransal konsolidasyon yöntemi uygulanırken, genişletilmiş ana ortaklık teorisinin de işaret ettiği gibi ana ortaklık ve bağlı ortaklık finansal tablo kalemleri hisse oranı dikkate alınmak suretiyle toplanarak birleştirilir. Dolayısıyla teoriyle de uygun olarak azınlık payları konsolide finansal durum tablosunda raporlanmaz. Bu nedenle düzeltme kaydı aşağıdaki gibi olacaktır:

Mad. No	AÇIKLAMA	BORÇ	ALACAK
31.12.20XX.....		
	ÖDENMİŞ SERMAYE	70.500	
	YASAL YEDEKLER	1.200	
	STOKLAR	3.300	
	MADDİ DURAN VARLIKLAR	15.000	
	ŞEREFİYE	110.000	
	FİNANSAL YATIRIMLAR		200.000

ANA Şirketten BAĞLI Şirketine aşağı yönlü olarak yapılan satışın iptali oransal olarak gerçekleştirilmelidir. Bu bağlamda, yapılması gereken eliminasyon kaydı aşağıdaki olacaktır:

Mad. No	AÇIKLAMA	BORÇ	ALACAK
31.12.20XX.....		
	HASILAT	69.000	
	SATILAN TİCARİ MALLARIN M.		
	<i>Grup içi satış işleminin eliminasyon kaydı</i>		69.000

Yapılan eliminasyon kayıtlarının ardından oransal konsolidasyon yöntemine göre elde edilen konsolide finansal durum tablosu aşağıdaki gibidir:

Tablo 4. Ana Şirketi Konsolide Finansal Durum Tablosu (Oransal Konsolidasyon Yöntemi)

VARLIKLAR		YÜKÜMLÜLÜKLER	
DÖNEN VARLIKLAR		KISA VADELİ YÜKÜMLÜLÜKLER	
NAKİT VE NAKİT BENZERLERİ	274.000	KISA VADELİ BORÇLANMALAR	0
FINANSAL YATIRIMLAR	142.000	UZUN VADELİ BORÇLANMALARIN KISA VADELİ KISMI	0
TİCARİ ALACAKLAR	262.000	DİĞER FİNANSAL YÜKÜMLÜLÜKLER	0
İLİŞKİLİ TARAF LARDAN TİCARİ ALACAKLAR		TİCARİ BORÇLAR	360.000
İLİŞKİLİ OLMAYAN TARAF LARDAN TİCARİ ALACAKLAR	262.000	İLİŞKİLİ TARAF LARA TİCARİ BORÇLAR	0
DİĞER ALACAKLAR	0	İLİŞKİLİ OLMAYAN TARAF LARA TİCARİ BORÇLAR	360.000
İLİŞKİLİ TARAF LARDAN DİĞER ALACAKLAR	0	ÇALIŞANLARA SAĞLANAN FAYDALAR KAPSAMINDA BORÇLAR	78.200
İLİŞKİLİ OLMAYAN TARAF LARDAN DİĞER ALACAKLAR	0	DİĞER BORÇLAR	45.000
STOKLAR	395.300	İLİŞKİLİ TARAF LARA DİĞER BORÇLAR	0
PEŞİN ÖDENMİŞ GİDERLER	30.000	İLİŞKİLİ OLMAYAN TARAF LARA DİĞER BORÇLAR	45.000
VERİLEN SİPARİŞ ANASLARI	30.000	ERTELENMİŞ GELİRLER	5.900
CARİ DÖNEM VERGİSİYLE İLGİLİ VARLIKLAR	31.600	GELECEK AYLARA AİT GELİRLER	5.900
DÖNEM KARININ PEŞİN ÖDENEN VERGİ VE DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLERİ	31.600	DÖNEM KARI VERGİ YÜKÜMLÜLÜĞÜ	38.300
DİĞER DÖNEN VARLIKLAR	0	KISA VADELİ KARŞILIKLAR	5.000
ARATOPLAM	1.134.900	ÇALIŞANLARA SAĞLANAN FAYDALARA İLİŞKİN K.V. KARŞ.	0
SATIŞ AMAÇLI SINIFLANDIRILAN DURAN VARLIKLAR	0	DİĞER KISA VADELİ KARŞILIKLAR	5.000
TOPLAM DÖNEN VARLIKLAR	1.134.900	DİĞER KISA VADELİ YÜKÜMLÜLÜKLER	0
DURAN VARLIKLAR	0	ARA TOPLAM	532.400
TİCARİ ALACAKLAR	0	SATIŞ AMAÇLI SINIF. VARLIK GRUPL. İLİŞKİN YÜKÜMLÜLÜKLER	0
İLİŞKİLİ TARAF LARDAN TİCARİ ALACAKLAR	0	TOPLAM KISA VADELİ YÜKÜMLÜLÜKLER	532.400
İLİŞKİLİ OLMAYAN TARAF LARDAN TİCARİ ALACAKLAR	0	UZUN VADELİ YÜKÜMLÜLÜKLER	0
DİĞER ALACAKLAR	0	UZUN VADELİ BORÇLANMALAR	453.000
İLİŞKİLİ TARAF LARDAN DİĞER ALACAKLAR	0	DİĞER FİNANSAL YÜKÜMLÜLÜKLER	0
İLİŞKİLİ OLMAYAN TARAF LARDAN DİĞER ALACAKLAR	0	TİCARİ BORÇLAR	0
FINANSAL YATIRIMLAR	0	İLİŞKİLİ TARAF LARA TİCARİ BORÇLAR	0
YATIRIM AMAÇLI GAYRİMENKULLER	0	İLİŞKİLİ OLMAYAN TARAF LARA TİCARİ BORÇLAR	0
MADDİ DURAN VARLIKLAR	555.000	DİĞER BORÇLAR	0
MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR	160.000	İLİŞKİLİ TARAF LARA DİĞER BORÇLAR	0
ŞEREFİYE	110.000	İLİŞKİLİ OLMAYAN TARAF LARA DİĞER BORÇLAR	0
DİĞER MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR	50.000	ERTELENMİŞ GELİRLER	8.000
PEŞİN ÖDENMİŞ GİDERLER	170.000	GELECEK YILLARA İLİŞKİN GELİRLER	8.000
VERİLEN SİPARİŞ ANASLARI	67.000	UZUN VADELİ KARŞILIKLAR	0
GELECEK YILLARA AİT GİDERLER	103.000	ÇALIŞANLARA SAĞLANAN FAYDALAR İLİŞKİN U.V. KARŞ.	0
ERTELENMİŞ VERGİ VARLIĞI	18.600	DİĞER UZUN VADELİ KARŞILIKLAR	0
DİĞER DURAN VARLIKLAR	150.000	CARİ DÖNEM VERGİSİYLE İLGİLİ BORÇLAR	0
TOPLAM DURAN VARLIKLAR	1.053.600	ERTELENMİŞ VERGİ YÜKÜMLÜLÜĞÜ	40.400
TOPLAM VARLIKLAR	2.188.500	DİĞER UZUN VADELİ YÜKÜMLÜLÜKLER	0
		TOPLAM UZUN VADELİ YÜKÜMLÜLÜKLER	501.400
		ÖZKAYNAKLAR	0
		ANA ORTAKLIĞA AİT ÖZKAYNAKLAR	0
		ÖDENMİŞ SERMAYE	845.000
		GERİ ALINMIŞ PAYLAR (-)	0
		KARŞILIKLI İŞTİRAK SERMAYE DÜZELTMESİ (-)	0
		PAYLARA İLİŞKİN PRİMLER	0
		KARDA VEYA ZARARDA YENİDEN SINIFLANDIRILMAYACAK BİRİKMİŞ DİĞER KAPSAMLI GELİRLER VEYA GİDERLER	20.000
		MADDİ DURAN VARLIK YENİDEN DEĞERLEME FARKLARI	20.000
		KARDA VEYA ZARARDA YENİDEN SINIFLANDIRILACAK BİRİKMİŞ DİĞER KAPSAMLI GELİRLER VEYA GİDERLER	0
		KARDAN AYRILAN KISITLANMIŞ YEDEKLER	30.000
		YASAL YEDEKLER	30.000
		GEÇMİŞ YILLAR ZARARLARI (-)	0
		DÖNEM NET KARI	259.700
		TOPLAM ÖZKAYNAKLAR	1.154.700
		TOPLAM KAYNAKLAR	2.188.500

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

İşletmeler faaliyet alanlarını çeşitlendirmek ve genişletmek gibi temel amaçlarla diğer işletmelerle birleşme ve/veya bağlı ortaklık yatırımları yapmaktadır. Yapılan bu yatırımların finansal sonuçları ana ortaklık konsolide finansal tablolarında ilgili kullanıcılarla paylaşmakta olup literatürde konsolidasyona yönelik birçok farklı yaklaşım geliştirilmiştir. Nitekim karar alıcılara geniş bir bakış açısı sunabilme, girişimin finansal durumu ve performansı ile nakit akışı hakkında bütüncül bir sunum gerçekleştirme ve münferit hazırlanmış bağımsız tablolara göre daha anlamlı bilgi sağlayarak denetim sürecini kolaylaştıran konsolidasyon işleminin olumsuz yanları ise şu şekilde belirtilmiştir:

* Finansal açıdan kötü durumda olan bir işletmenin sonuçlarının birleşme sonucu olumlu değerlendirilmesi

* Farklı sektörlerde faaliyet gösteren işletmelerin muhasebe sistemlerinin ve değerlendirme yöntemlerinin farklılığı sonucu yanlış değerlendirme

* Finansal rasyoların anlamsız sonuçlar üretme ihtimali

* Azınlık payı sahipleri açısından yetersiz bilgi sunumu

Konsolidasyon sürecinin hangi perspektiften ele alınması ve ne, ne kadar ve nasıl konsolide edilmeli sorunsalı literatürde konsolidasyon teorileri ile incelenmiştir. Konsolidasyona yönelik teoriler genel olarak değerlendirildiğinde her teori bağlı ortaklık gelirin ve bağlı ortaklığın net varlıklarının raporlanmasının tanınması açısından farklılık arz etmekte ve üç teori ön plana çıkmaktadır. Ana Ortaklık teorisine göre konsolide finansal tablolar, ana ortaklık hissedarları bakış açısından hazırlanan ve ana ortaklık finansal raporlarının genişletilmiş ve tamamlayıcı versiyonu olarak nitelendirilmektedir. Mülkiyet teorisine göre konsolidasyonun amacı, ana ortaklığın bağlı ortaklık üzerindeki yatırımlarını göstermek olup, bağlı ortaklığa ana ortaklığın bir uzantısı şeklinde yaklaşılır. Ekonomik birim teorisi, Ana Ortaklık teorisinden farklı olarak konsolide edilen işletmenin ortaklarından bağımsız olarak ayrı bir oluşum olduğunu ileri sürmüştür. Ekonomik Birim Teorisi, ana ve bağlı ortaklık bir tek işletme olarak değerlendirildiği, konsolidasyonda bağlı ortaklığın kendisi, kontrol edilen ve kontrol edilmeyen hissedarlar şeklinde ikili bir ayrımın söz konusu olduğu ve ana ortaklığın bağlı ortaklık üzerindeki payının dikkate alınmadığı bir anlayış mevcuttur.

Finansal tabloların konsolide edilmesinde yararlanılabilen yöntemler tam konsolidasyon ve oransal konsolidasyon yöntemleridir. Bu yöntemlerin arasındaki en belirgin fark; oransal konsolidasyon yönteminde ana ortaklığın bağlı ortaklığı sahipliği oranında konsolidasyona tabi tutmasına karşın tam konsolidasyonda ortaklık payına bakılmaksızın bağlı ortaklığın tamamını konsolidasyona tabi tutmasıdır. Bu farklılık göz önüne alındığında, oransal konsolidasyon yönteminin bir konsolidasyon yöntemi olmasına rağmen, öz kaynak yöntemine benzer bir yaklaşım olduğu değerlendirilebilir. Bununla birlikte; her iki yaklaşımın da kendine göre üstün yönleri bulunmaktadır.

Oransal konsolidasyon yöntemini tam konsolidasyon yöntemine göre avantajlı hale getiren özelliği, işletmenin sahibi olmadığı varlıkları konsolide etmemesi ve konsolide finansal tablolarda yalnızca ana ortaklığın sahipliğine ilişkin sonuçların yer almasıdır. Böylelikle; finansal bilgi kullanıcıları, yalnızca yatırım yapacakları işletmenin faaliyet ve finansal sonuçlarını gösteren raporlardan hareketle daha sağlıklı kararlar alabilmektedir.

Tam konsolidasyon yöntemini oransal konsolidasyon yöntemine göre avantajlı hale getiren özelliği ise TFRS 10 Konsolide Finansal Tablolar standardında da bahsi geçen "Kontrol" kavramı gereği yöntemin uygulanmasıyla ana ortaklığın kontrolünde bulunan tüm varlıkların konsolide ediliyor olmasıdır. Diğer bir ifadeyle; yöntemle ana ortaklık, faaliyet ve finansal sonuçlarına etki edebilecek ve yönetim tasarrufu elinde bulunan tüm varlıkları ve bu varlıkların kullanılması sonucunda ortaya çıkan faaliyet sonuçlarını tek bir finansal tabloda görebilmektedir.

Tam konsolidasyon yönteminin uygulanması yönündeki temel varsayım olan "Kontrol" kavramı önemli bir kriter olmasına karşın, kontrol gücü olmayan payların oransal olarak önemli bir büyüklüğe sahip olması (örneğin ana ortaklık payı %55 iken kontrol gücü olmayan payın %45 olması gibi) durumunda finansal durum tablosunda raporlanacak olan kontrol gücü olmayan paylar kalemi de önemli bir

büyükölge sahip olacaktır. Bu durum, konsolide finansal durum tablosundaki pasif kalemler içerisinde tıpkı şerefiyede olduğu gibi konsolidasyon düzeltmesi niteliğine sahip önemli bir kalemin raporlanması sonucunu doğuracaktır. Bu nedenle; her ne kadar, bağlı ortaklığın tanımlanabilir net varlıkları ana ortaklık tarafından kontrol ediliyor olsa da; böyle bir durumda, tam konsolidasyon sonucunda ortaya çıkan konsolide finansal tablolar, grubun finansal ve faaliyet performans sonuçlarını yansıtmaya noktasında yetersiz kalacaktır. Dolayısıyla; tam konsolidasyon yönteminin, ana ortaklığın önemli ölçüde kontrol edildiği durumlarda daha geçerli bir yöntem olacağı, kısmi olarak kontrol edildiği durumlarda ise oransal konsolidasyon yönteminin daha geçerli bir yöntem olacağı sonucuna ulaşılmaktadır.

TFRS 10 standardı içerisinde açıklanan "Kontrol" kavramıyla ilgili herhangi bir derecelendirme standart içerisinde yer almamaktadır. Bunun yerine, TMS 28 İştirakler ve İş Ortaklıklarındaki Yatırımlar standardında "önemli etki" kavramından ve TFRS 10 Konsolide Finansal Tablolar Standardında "kontrol" kavramından bahsedilmektedir. Buna göre; örneğin bir ana ortaklık %49'una sahip olduğu bir yatırımını iştirak olarak değerlendirerek "öz kaynak yöntemi" uygulayacak ve iştiraki konsolide etmeyecektir. Diğer yandan; aynı şirketin %51'ine sahip olarak bağlı ortaklığının net tanımlanabilir varlıkları üzerinde kontrol gücü olduğuna kanaat getirebilecek ve bağlı ortaklığını tam konsolidasyon yöntemine göre konsolide edecektir. Dolayısıyla, hisse sahipliğinin 2 puan artması veya azalması ile birbirinden önemli ölçüde farklı iki yöntemin muhasebe politikası olarak uygulanması durumu ortaya çıkmaktadır. Bu noktada, TFRS 10 Konsolide Finansal Tablolar standardında geçen "kontrol gücü" kavramının kontrol derecesi ile ölçeklendirilmesi ve düşük düzeydeki kontrol durumunda oransal konsolidasyon yönteminin de konsolidasyon uygulamasına dâhil edilmesi çalışmanın temel önerileri arasındadır. Bu çalışmanın temel amacı, konsolidasyona yönelik çeşitli teorileri ilgili standartlar bağlamında ele alarak örnek uygulamalarla konunun daha iyi anlaşılmasını sağlamak olup ilgili çalışma çeşitli sınırlılıklara sahiptir. Gelecek çalışmalarda gerçek işletme verileri kullanarak literatürde yer alan tüm konsolidasyon teorilerinin finansal tablolar üzerindeki etkisi ele alınabilir.

KAYNAKÇA

- Akdoğan, N. ve Tenker, N. (2007). "Finansal Tablolar ve Finansal Analiz Teknikleri", Ankara: Gazi Kitabevi.
- Aktaş, R. (2013). "İlke Temelli Finansal Raporlama Standartları Nasıl Öğretilmeli? TFRS 10–Konsolide Finansal Tablolar Standardı Örneđi". Mali Çözüm Dergisi, (115).
- Arsoy, P. A. (2016). "Konsolide Finansal Tablolar Standardına Göre Edinim Tarihindeki Konsolidasyon Prosedürleri". Journal of Accounting & Finance, (69).
- Aslan, Ü. (2014). "Konsolidasyon Teorileri ve Finansal Raporlara Olan Etkileri." Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 16(4), 77-97.
- Baker, R., Christensen, T. & Cottrell, D. (2011). "Essentials of Advanced Financial Accounting." McGraw-Hill Higher Education.
- Baluch, C., Burgess, D., Cohen, R., Kushi, E., Tucker, P. & Volkan, A. (2010). "Consolidation Theories and Push-Down Accounting: Achieving Global Convergence." Journal of Finance and Accountancy, 3, pp.1-12.
- Beams, F.A., Clement R.P., Anthony, J.H. & Lowensohn, S.H. (2009). "Advanced Accounting." (10th Edition). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Davis, M. & Largay, J. (2008). "Consolidated Financial Statements." The CPA Journal, February, pp. 26-31.
- Demir, V. & Bahadır, O. (2009). "UFRS/TFRS Kapsamında İşletme Birleşmeleri ve Konsolidasyon: Açıklamalar ve Uygulamalar." 2. Baskı: İstanbul: Nobel Yayıncılık.
- Erdun, S. (2017). "TFRS Uyumlu Konsolide Finansal Tabloların Hazırlanması ve Bir Uygulama". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Haftacı, V. ve Kılınç, Y. (2013). "KOBİ TFRS'lere Göre Konsolide Finansal Tabloların Düzenlenmesi". Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (25), 75-96.

- Hendriksen, E.S. (1965). "Accounting Theory.", Homewood, Illinois: Richard D. Irwin, Inc.
- Kam, V. 1989. "Accounting Theory." Second Edition: Wiley: New York.
- Kaya, İ. (2012). "Türkiye Muhasebe Standartlarında Konsolide Finansal Tablolar.", 2.Baskı İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Müller. V.O. (2011). "Value Relevance of Group Financial Statements Based on Entity Versus Parent Company Theory: Evidence from the Largest Three European Capital Markets." Accounting and Management Information Systems, Vol. 10, No. 3, pp. 326–350.
- Newby, S.J. (2006). "Consolidation Accounting: A History of the Development of Financial Reporting Standard FRS-37 and Sector-Neutral Consolidation Accounting For Crown Financial Reporting by the New Zealand Government." Yayınlanmamış Doktora Tezi, University Of Canterbury.
- Nistor, C. (2015). "Some Aspects Regarding the Theories of Consolidated Financial Statements.". SEA– Practical Application of Science, 3(07), 431-436.
- Selvi Y. & Yılmaz, F. (2002), "SPK Konsolidasyon Tebliği'nin Güncellenmesi ve Örnek Bir Uygulama", Mali Çözüm Dergisi, 59, 1-15.
- Silliman, B. R. (2008, March). "FASB Revises Rules For Business Combinations: Adoption of Acquisition Method Improves Fair-Value Reporting.", Commercial Lending Review, 32-36.
- Staubus, G.J. (1959). "The Residual Equity Point of View in Accounting." The Accounting Review, Vol. 34, No. 1, pp. 3-13.
- Terzi, S. (2013). "Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS 10) Açısından Konsolidasyon İlkeleri ve Kontrol Modeli.", Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi, 15(1), 282, 287.
- Walker, R.G. (1978). "Consolidated Statements: a History and Analysis.", New York: Arno Press.
<https://www.iasplus.com/en/standards/ifrs/ifrs10> (Erişim Tarihi: 22.10.2019)
- TFRS 10, <https://www.kgk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 10.10.2019)